

MÃY Ý KIẾN VỀ PHÂN TÍCH ĐỊNH LƯỢNG

PGS.TS. BÙI CÔNG CƯỜNG

12 PHÁT TRIỂN KINH TẾ

Cũng như tất cả các ngành khoa học khác, kinh tế học xuất phát từ các bài toán thực tiễn của cuộc sống trong cộng đồng xã hội, phát triển ngày càng phong phú, hình thành dần các lý thuyết, các học thuyết, luôn gắn với đời sống của đất nước và cố gắng để đóng góp cho sự phát triển của đất nước, đó là một yêu cầu hàng đầu của mỗi ngành khoa học ở nước ta.

Ngay từ buổi ban đầu, mọi tính toán kinh tế- xã hội đều gắn với những con số, với những ước lượng định lượng. Trong quá trình phát triển của khoa học kinh tế, phân tích định tính và phân tích định lượng luôn gắn bó với nhau, tương hỗ phát triển. Tuy nhiên, phụ thuộc vào hoàn cảnh lịch sử - địa lý cụ thể, sự phát triển đó khá đa dạng, đôi khi không tránh khỏi mập mờ, thiếu cân đối.

Dưới đây là một số ý kiến về các vấn đề có liên quan đến công tác nghiên cứu định lượng.

I. PHÁC THẢO VỀ VAI TRÒ CỦA PHÂN TÍCH ĐỊNH LƯỢNG

1. Nền kinh tế xã hội của cả nước, của mỗi vùng lãnh thổ hay các doanh nghiệp, các đơn vị sản xuất - dịch vụ đều là những hệ thống hướng đích. Xác định cho rõ mục tiêu cần hướng tới và tìm cho ra con đường để đạt tới mục tiêu là nhiệm vụ của các nhà lãnh đạo, nhà quản lý, nhà hoạch định chính sách, các chuyên gia.

Trong nền kinh tế thị trường theo định hướng XHCN, các quan hệ hàng hóa - tiền tệ, thông qua thị trường sẽ được kết hợp với các quan hệ điều tiết bằng pháp luật, các kế hoạch, các chính sách của nhà nước.

Trong khi tạo điều kiện để phát huy tính độc lập - tự chủ trong sản xuất - kinh doanh của các doanh nghiệp, nhà nước vẫn phải thường xuyên chăm lo tới quản lý vĩ mô và điều tiết thị trường trên phạm vi toàn lãnh thổ. Do vậy đổi mới và hoàn thiện các cơ chế quản lý kinh tế và các chính sách kinh tế là một công việc rất cần thiết và có ý nghĩa.

Cương lĩnh xây dựng đất nước vạch ra, xác định bởi đại hội VI, đại hội VII của Đảng ta và sau đó từng bước đã cụ thể hóa ở các nghị quyết trung ương. Nhiệm vụ chi tiết hóa, thể chế hóa, chính sách hóa vẫn là những nhiệm vụ bức xúc.

Song những điều đó không thể chỉ diễn đạt bằng lời, trình bày qua các phân tích định tính. Đến một lúc nào đó phải được bổ sung bằng những phân tích định lượng. Những phân tích đánh giá định tính đúng đắn sẽ có sức mạnh hơn nhiều nếu được khẳng định qua các phân tích bằng số.

2. Chúng ta hãy dừng lại lâu hơn

ở khâu, kế hoạch và quy hoạch phát triển. Ở mức độ vĩ mô hay ở các địa phương, những nhiệm vụ sau đây đều phải quan tâm tới:

- Theo dõi, phân tích đánh giá tình hình thực hiện kế hoạch.

- Theo dõi sát sự biến động của thị trường trong nước, thị trường thế giới. Cần dự báo kịp thời các xu hướng, những thuận lợi và khó khăn.

- Phân tích sâu sắc tình hình phát triển, cơ cấu, những biến động của các chỉ tiêu kinh tế - xã hội và chuẩn bị soạn thảo các kế hoạch phát triển.

- Trong các kế hoạch phát triển của cả đất nước, các địa phương, các ngành, các dự án đóng vai trò rất quan trọng. Phân tích đánh giá tính khả thi, tính hiệu quả của các dự án, các quy hoạch và các chương trình hành động.

Với một phác họa như trên, dễ dàng nhất trí với ý kiến cho rằng: "Ở mọi khâu của công tác kế hoạch phát triển, phân tích định lượng đều cần được chú trọng đúng mức".

3. Đất nước ta trải qua bốn nghìn năm lịch sử giữ nước và dựng nước. Qua những thời kỳ dài của các cuộc chiến tranh giải phóng, bằng xương máu của chính mình, cha ông ta đã tích lũy nên bao truyền thống quý báu, bao tri thức và bao nghị lực, bao kinh nghiệm vô giá. Những tri thức, truyền thống trong giữ nước, dựng nước được truyền lại cho đến thế hệ ngày nay.

Chủ tịch Hồ Chí Minh và Đảng cộng sản VN đã chất lọc những tinh hoa đó của dân tộc, phát huy nó dẫn dắt dân tộc giành lại độc lập - tự do cho tổ quốc và đưa cuộc kháng chiến trường kỳ tới ngày toàn thắng. Mười năm qua, sau đổi mới một lần nữa lại xác định chân lý đó. Dân tộc ta, dưới sự lãnh đạo của Đảng chắc chắn sẽ đi tiếp con đường vẻ vang đó.

Tuy nhiên ngày nay điểm xuất phát của hệ thống kinh tế còn quá thấp. Những thách thức trong hội nhập với cộng đồng thế giới, trong cạnh tranh trên thị trường khu vực và thế giới còn rất lớn. Trong lĩnh vực này tri thức, công nghệ còn rất thiếu thốn, kinh nghiệm tích lũy được hãy còn rất ít và thô sơ.

Để làm được nhiệm vụ lịch sử, để không bị tụt hậu, rõ ràng phải tính toán, trần trở gian khổ và nghiêm túc tìm ra con đường đi ngắn nhất - phải đi tắt - phải tạo được cơ chế để huy động mọi nguồn lực, mọi tiềm năng, sức sáng tạo của một dân tộc cần cù, dũng cảm và sáng tạo chung sức tạo ra những chuyển biến mới và những thành tựu mới đạt được của 10 năm đổi mới chỉ mới là thắng lợi ban đầu.

Tư duy định tính phải được phối hợp đồng bộ với tư duy định lượng.

Hơn lúc nào hết, cần tăng cường tính toán để có những dự án, những qui hoạch phát triển khả thi, hữu hiệu hơn. Phải tính toán khoa học và bài bản hơn.

4. Thực tiễn đổi mới nền kinh tế, nền ngoại giao của đất nước, để thiết lập những quan hệ mới, đẩy tiềm năng với các cơ quan của Liên Hiệp Quốc, các quỹ tiền tệ, các ngân hàng, với ASEAN và các tập đoàn kinh tế lớn, các tập đoàn xuyên quốc gia.

Quan hệ mới đã đặt ra những đòi hỏi mới, chất lượng mới cao hơn nhiều trong các phân tích báo cáo kinh tế xã hội. Rất nhiều trường hợp, yêu cầu đó rất ngặt nghèo, theo những khuôn mẫu chặt chẽ, những qui trình đã định sẵn.

Phải làm gì để hội nhập, để lựa chọn, hấp thụ, tiếp nhận có hiệu quả, hợp tác mà không quá thua thiệt cho đất nước và cho các đơn vị hợp tác kinh doanh. Phải chấp nhận cạnh tranh, song sẽ dùng bài bản gì, chiến lược và chiến thuật nào? Phải sử dụng mô hình nào?

Hàng loạt vấn đề được đặt ra từ thực tiễn mới, gay gắt và sống động. Những phân tích định lượng sẽ góp sức vào đâu và được bao nhiêu cho việc tìm ra lời giải đáp cho các vấn đề đó?

II. PHÁC THẢO VỀ NHỮNG NHIỆM VỤ TRƯỚC MẮT

Để phát huy được mọi tiềm năng và góp phần hiệu quả cho sự nghiệp chung, rõ ràng đòi hỏi những chương trình hành động lớn do tập thể bàn bạc và quyết định.

Sau đây là những suy nghĩ cá nhân được phác họa trong một thời gian ngắn, về một số nhiệm vụ trước mắt của các nghiên cứu phân tích định lượng (sắp xếp cũng có tính tương đối).

Việc 1: Nâng cấp một bước hệ thống thông tin kinh tế - xã hội.

Ý nghĩa tầm quan trọng của hệ thống này đã rõ và dễ chấp nhận. Cơ quan thu thập, chế biến sơ bộ và chính thức công bố những thông tin chính cũng đã được qui định: Tổng cục thống kê và các cục thống kê.

Yêu cầu nâng cấp trước mắt tới thiểu là:

- Cần thu thập, chế biến sơ bộ theo hệ thống tài khoản quốc gia (System National Account - SNA) đạt tới mức thỏa mãn các yêu cầu khoa học tối thiểu.

- Từng bước hoàn thiện để sớm xây dựng được bảng SAM (Social Accounting Matris) của đất nước (do vậy sẽ có bảng I/O).

Việc 2: chuẩn hóa dưới dạng quan hệ hàm giữa một số chỉ tiêu kinh tế xã hội quan trọng nhất, đặc biệt là các chỉ tiêu vĩ mô.

Yêu cầu của chuẩn hóa là đạt tới

mức có thể công bố công khai dạng hàm (hay một số dạng hàm) và gợi ý phương pháp tính toán chuẩn (thu thập trực tiếp, ngoại suy, mô phỏng, chuyên gia...)

Việc 3 Khẩn trương đưa nghiên cứu và triển khai dự báo ngang tầm quan trọng của nó. Dự báo kinh tế xã hội; các bài bản cơ bản, các tình huống chính nhất, tập chiến lược của các bên tham gia các "cuộc chơi" và dự báo các tham số kinh tế xã hội.

Đây là công việc rất quan trọng, song khó khăn cho nên làm rất yếu và nếu không khởi động một cách nghiêm túc thì sẽ bị thua thiệt nhiều, lãng phí nhiều tài nguyên, sức lực, chất xám và nhất là thời gian.

Yêu cầu tìm đường đi tắt yêu cầu cho dự báo rất nghiêm khắc. Hãy lấy một thí dụ. Ngay dùng mô hình kinh tế lượng để phân tích và dự báo kinh tế thì chính nó lại dùng các biến ngoại sinh. Làm thế nào có các giá trị cho biến ngoại sinh đó?

Việc 4: Xây dựng một số mô hình kinh tế lượng vĩ mô

Đề tài KX03 - 23 mới chỉ là một trong các mô hình ban đầu. Công việc tiếp theo cần phải làm nhiều hơn, tốn công sức và được phân tích, nghiên cứu kỹ hơn.

Việc 5: Triển khai và dạy có chất lượng các kiến thức và phương pháp của môn kinh tế lượng (Econometrics). Việc làm của trường Đại học KTQD Hà Nội rất đáng trân trọng và triển khai mở rộng phải gấp rút đào tạo lại trước hết là cho các thầy giáo.

Việc 6 Khẩn trương bắc cầu nối vững chắc, có tính khoa học cao giữa khâu phân tích định tính và tập số liệu thông tin thu thập sơ bộ, lộn xộn phục vụ cho các quy hoạch phát triển, các dự án và các đề án quốc tế.

III. KẾT LUẬN

Những nhiệm vụ cần làm rất khẩn thiết, đòi ngũ những người làm phân tích định lượng không quá thiếu (các nhà kinh tế, các nhà toán kinh tế, các kỹ sư, các nhà quy hoạch và kiến trúc sư...). Tập hợp đội ngũ đó lại, với một lượng kinh phí không quá lớn, quan các đề tài cấp nhà nước và cấp Bộ, đồng thời trao cho họ công việc phân tích định lượng trong nhiều dự án là một vấn đề cấp thiết ■

PHÁT TRIỂN KINH TẾ 13